

Трансформація системи іншомовної підготовки військовослужбовців Збройних Сил України як стратегічний чинник посилення оборонної взаємодії з країнами НАТО у контексті можливої миротворчої місії в Україні

Transformation of the foreign language training system for the armed forces of Ukraine as a strategic factor in strengthening defense cooperation with NATO countries in the context of a potential peacekeeping mission in Ukraine

Олег Семененко^A

Corresponding author: д. військ. н., професор, заступник начальника науково-дослідного інституту з наукової роботи, e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0001-6477-3414

Володимир Гурковський^A

доктор наук з державного управління, професор, начальник відділу, e-mail: volodymyrgurkovskyy@gmail.com, ORCID: ORCID: 0000-0003-2021-5204

Лілія Семененко^B

старший викладач кафедри іноземних мов, e-mail: selin-ua@ukr.net, ORCID: 0000-0002-5628-3586

Зоряна Ромашина^C

e-mail: romashynazoriana@gmail.com

Марія Ярмольчик^D

доктор філософії, начальник науково-дослідної лабораторії, e-mail: linkinFan357@ukr.net, ORCID: 0000-0001-9917-0189

Ігор Мороз^D

викладач кафедри, e-mail: moroz.igor@ukr.net, ORCID: 0000-0001-9988-2119

Oleh Semenenko^A

Corresponding author: кандидат технічних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник, e-mail: kibtor@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0323-1771

Volodymyr Gurkovskyy^A

Doctor of Science in Public Administration, Professor, Chief of the Department, e-mail: volodymyrgurkovskyy@gmail.com, ORCID: ORCID: 0000-0003-2021-5204

Lilia Semenenko^B

Senior Lecturer of the Department of Foreign Languages, e-mail: selin-ua@ukr.net, ORCID: 0000-0002-5628-3586

Zoriana Romashyna^C

e-mail: romashynazoriana@gmail.com

Mariia Yarmolchuk^D

Doctor of Philosophy, head of the research laboratory, e-mail: linkinFan357@ukr.net, ORCID: 0000-0001-9917-0189

Ihor Moroz^D

Teacher of the Department, e-mail: moroz.igor@ukr.net, ORCID: 0000-0001-9988-2119

Corresponding author: kibtor@gmail.com

^AЦентральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України, м. Київ, Україна

^B Національний університет оборони України, м. Київ, Україна

^C Міністерство оборони України, м. Київ, Україна

^D Кафедра військової підготовки Національного авіаційного університету, Київ, Україна

^ACentral Research Institute of the Armed Forces of Ukraine, Kyiv, Ukraine

^B National Defence University of Ukraine, Kyiv, Ukraine

^C Ministry of Defense of Ukraine, Kyiv, Ukraine

^D Department of Military Training of the National Aviation University, Kyiv, Ukraine

Received: February 14, 2025 | Revised: February 25, 2025 | Accepted: February 28, 2025

DOI: 10.33445/sds.2025.15.1.21

Мета роботи: розглянути сучасний стан та тенденції розвитку системи іншомовної підготовки військовослужбовців Збройних Сил України, проаналізувати досвід іншомовної підготовки в країнах НАТО та розробити обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення іншомовної підготовки військовослужбовців Збройних Сил України для підвищення їхньої оперативної сумісності з військовими структурами країн НАТО, зокрема у контексті можливої миротворчої місії.

Метод дослідження: порівняльний аналіз, системний підхід та узагальнення емпіричних даних.

Результати дослідження: Обґрунтовано необхідність оптимізації (скорочення строків) та інтенсивності іншомовної підготовки, зміну правил відбору військовослужбовців на мовні курси, впровадження сучасних освітніх технологій

Purpose: to consider the current state and trends in the development of the system of foreign language training for servicemen of the Armed Forces of Ukraine, to analyze the experience of foreign language training in NATO countries and to develop substantiated proposals for improving the foreign language training of servicemen of the Armed Forces of Ukraine to increase their interoperability with the military structures of NATO countries, in particular in the context of a possible peacekeeping mission.

Method: analysis, systematic approach and generalization of empirical data.

Findings: The necessity of optimizing the terms and intensity of foreign language training, changing the rules for selecting military personnel for language courses, introducing modern educational technologies and adapting training methods to

та адаптацію методик навчання до військових стандартів НАТО. Запропоновано практичні рекомендації щодо модернізації мовної підготовки у ЗСУ.

Теоретична цінність дослідження: Стаття розширює наукові уявлення про реформування військової освіти в умовах інтеграції України до євроатлантичного простору. Запропоновані підходи можуть бути використані для вдосконалення державної політики у сфері військової мовної підготовки та розробки навчальних програм.

Тип статті: теоретичний, описовий, практичний, методичний.

NATO military standards is substantiated. Practical recommendations on the modernization of language training in the Armed Forces are offered.

Theoretical implications: The article expands scientific ideas about reforming military education in the context of Ukraine's integration into the Euro-Atlantic space. The proposed approaches can be used to improve state policy in the field of military language training and curriculum development.

Paper type: Type of article: theoretical, descriptive, practical, methodical.

Ключові слова: іншомовна підготовка, Збройні Сили України, оперативна сумісність, НАТО, миротворча місія, військова освіта, мовна політика, англійська мова, професійна підготовка, освітні технології.

Key words: language training, Armed Forces of Ukraine, interoperability, NATO, peacekeeping mission, military education, language policy, English language, professional training, educational technologies.

Вступ

Сучасна воєнно-політична ситуація в Україні характеризується активними зусиллями міжнародної спільноти щодо встановлення стійкого миру та стабільності в регіоні. У лютому 2025 року відбулися важливі дипломатичні події, зокрема саміт у Парижі, де лідери європейських країн обговорювали можливість розгортання миротворчих сил в Україні. Президент Франції Еммануель Макрон наголосив на необхідності забезпечення суверенітету України та надання їй надійних безпекових гарантій [1].

Прем'єр-міністр Великої Британії Кір Стармер висловив готовність направити до 30 000 британських та європейських військовослужбовців для підтримки миру в Україні, підкреслюючи важливість участі США у забезпеченні безпеки [2]. Водночас, президент США Дональд Трамп заявив про можливість досягнення мирної угоди з росією за участі європейських миротворців, проте конкретних зобов'язань щодо підтримки з боку США не надав [3]. У цьому контексті удосконалення системи іншомовної підготовки військовослужбовців Збройних Сил України набуває особливої актуальності. Ефективна комунікація між українськими та європейськими військовими є важливою для успішної координації спільних операцій, навчань та миротворчих місій на території України. Також суттєвого значення набуває опанування особовим складом англійської мови, що є одним з чинників досягнення взаємосумісності з НАТО.

Це дослідження спрямоване на аналіз системи сучасної іншомовної підготовки в Збройних Силах (ЗС) України, огляд тенденцій її розвитку, а також надання обґрунтованих рекомендацій щодо її удосконалення.

Теоретичні основи дослідження

Аналіз міжнародного досвіду свідчить, що інтеграція сучасних методик іншомовної підготовки у військових структурах сприяє підвищенню оперативної сумісності та ефективності спільних операцій. Зокрема, країни-члени НАТО активно використовують комунікативні підходи, стимуляційні технології та змішані форми навчання для розвитку мовних навичок військовослужбовців.

Удосконалення іншомовної підготовки військовослужбовців ЗС України базується на аналізі чинного законодавства України, стратегічних документів Міністерства оборони України (МОУ) та міжнародних нормативних актів.

Згідно з Концепцією військової кадрової політики в системі МОУ на період до 2028 року, затвердженою наказом МОУ від 29 січня 2024 року, передбачено формування системи підготовки військових кадрів, здатних ефективно взаємодіяти з міжнародними партнерами [4]. Цей документ акцентує увагу на необхідності досягнення взаємосумісності ЗС України зі збройними силами держав-членів НАТО, що включає володіння іноземними мовами на високому рівні. Стратегія залучення, розвитку та утримання людського капіталу в силах

оборони України на період до 2027 року, затверджена наказом МОУ від 29 грудня 2024 року № 862/нм, визначає розвиток мовної компетенції як один із пріоритетних напрямів професійного розвитку персоналу [5].

Реалізація цієї стратегії сприятиме створенню цілісної системи підготовки, навчання та ефективного застосування людського капіталу відповідно до потреб сил оборони персоналу [6]. Крім того, відповідно до стандартів НАТО, взаємосумісність військових підрозділів досягається через уніфікацію процедур, спільні навчання та забезпечення ефективної комунікації, що неможливо без належної мовної підготовки персоналу. Досвід країн НАТО демонструє ефективність впровадження стандартизованих методик іншомовної підготовки військовослужбовців. Зокрема, у збройних силах США та Великої Британії використовуються мовні курси, що поєднують класичні методи навчання з сучасними технологіями, такими як симуляційні тренінги та онлайн-платформи. Це дозволяє забезпечити високий рівень володіння мовою у стислі строки.

Цілком погоджуємось з українськими науковцями Собора, А., Третяк, Н., і Олійник, Н. та іншими дослідниками які переконливо схиляються, що освіта сьогодні в Україні повинна взяти курс на удосконалення вивчення іноземної мови. Війна розв'язана росією проти України вимагає від керівництва держави змінити зовнішньополітичний вектор в бік до вступу у НАТО. Інтеграція України до політичного союзу в НАТО потребує від військовослужбовців ЗС України вільного володіння англійською мовою [14-17].

Постановка проблеми

Поточна військово-політична ситуація в Україні, зокрема триваюча збройна агресія з боку російської федерації, потребує не лише нарощування обороноздатності ЗС України, але й активної інтеграції у міжнародну систему колективної безпеки. Одним із важливих аспектів інтеграції нашої держави у міжнародну систему колективної безпеки є вдосконалення іншомовної підготовки військовослужбовців, що дозволяє забезпечити ефективну комунікацію з союзниками у межах багатонаціональних операцій.

У цьому контексті міжнародна спільнота розглядає можливість надання додаткової підтримки Україні. Зокрема, серед лідерів Франції, Великої Британії точаться дискусії щодо можливості відправки європейських військових експертів або навіть миротворчого контингенту військ для підтримки українських сил та демонстрації солідарності. Хоча ці сили не будуть залучені до бойових дій, їх присутність вимагатиме тісної координації з українськими військовослужбовцями. Тому, удосконалення іншомовної підготовки військовослужбовців ЗС України розглядається ключовим елементом для забезпечення ефективної взаємодії з європейськими збройними силами в рамках миротворчих місій.

Аналіз сучасного стану мовної підготовки в ЗС України виявив як позитивні тенденції, так і проблемні аспекти, що потребують уваги.

Передусім зазначимо, що ще в 2021 році Міністерство оборони України спільно з Генеральним штабом поставили амбітну мету: до 2026 року кожен військовослужбовець ЗС України повинен вільно володіти англійською мовою. Для досягнення цієї мети розроблено Дорожню карту вдосконалення мовної підготовки у ЗС України (на 2021-2025 роки), затверджена міністром оборони України від 01.03.2021 року, яка включає впровадження сучасних методик навчання, підвищення кваліфікації викладачів та розширення матеріально-технічної бази навчальних закладів [7]. Згідно з цією Дорожньою картою мовна підготовка особового складу – це складова частина системи підготовки військовослужбовців та працівників у системі Міністерства оборони України, що передбачає реалізацію комплексу узгоджених між собою організаційних, наукових і навчально-методичних заходів, спрямованих на досягнення особовим складом відповідного цільового рівня володіння іноземними мовами для подальшого використання у службовій діяльності [18].

На теперешній час, за даними Міністерства оборони України, у 2024 році кількість військовослужбовців, які навчаються на мовних курсах у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ), зросла на 14% порівняно з попереднім роком. Переважну більшість учасників цих програм складають діючі військовослужбовці ЗСУ – 86,5%. До навчання також долучаються державні службовці, працівники ЗСУ та науково-педагогічні співробітники [8].

На рис. 1 зображена гістограма, яка відображає частку військовослужбовців на мовних курсах серед військовослужбовців у 2023 та 2024 роках (86,5%). Синій колір показує збільшення на 14% від кількості військовослужбовців у 2024 році.

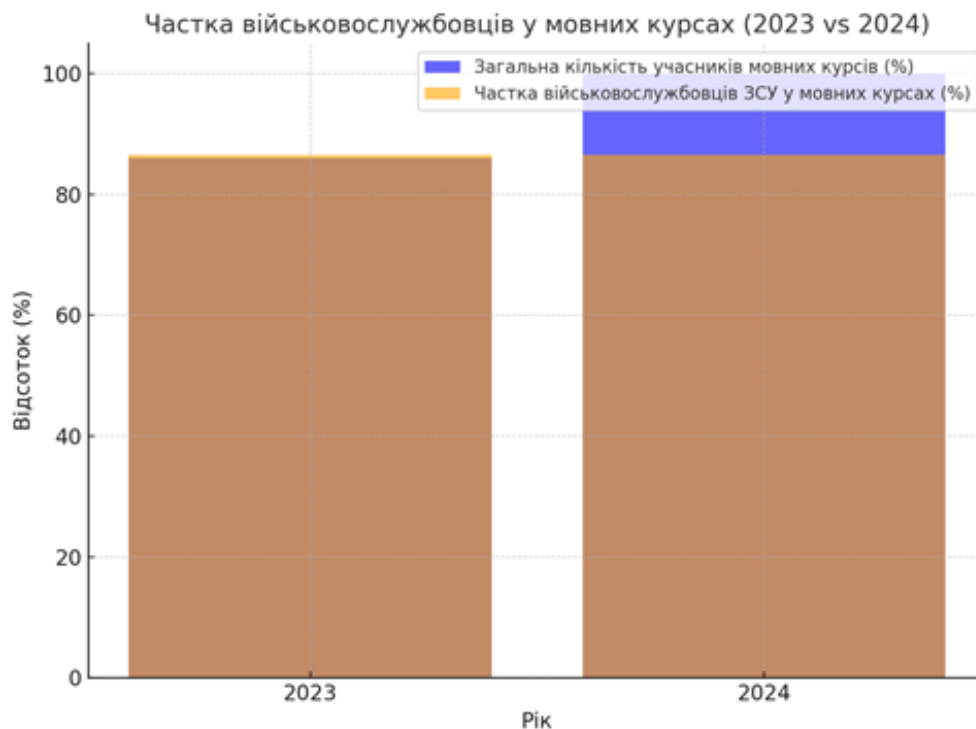

Рисунок 1 – Гістограма, яка відображає частку військовослужбовців на мовних курсах серед військовослужбовців у 2023 та 2024 роках

У відповідь на зростаючу потребу в якісній іншомовній підготовці, у ВВНЗ України впроваджуються нові програми та методики навчання, орієнтовані на стандарти НАТО. Зокрема, розроблено концепцію та систему професійної іншомовної підготовки офіцерів ЗСУ, що враховує специфіку військової служби та міжнародні вимоги [9]. На сьогодні створено навчальні програми, що поєднують класичні методи з інноваційними технологіями. Важливо зазначити, що з 2014 року в ЗСУ проводяться курси англійської мови для військовослужбовців, що надають їм змогу не лише отримати покращити мовні навички, але отримати кваліфікацію, що відповідає стандартам НАТО.

Зокрема, в Україні було започатковано навчання за новими стандартами, що ґрунтуються на передовому досвіді країн-членів НАТО. Це включає інтенсивні курси англійської мови, які тривають до 12 тижнів, а також програму постійного підвищення кваліфікації військових. Крім того, ЗС України активно застосовують онлайн-платформи для навчання, що дозволяє охопити більшу кількість військовослужбовців, включаючи ті частини, які дислокуються в зоні бойових дій [10].

Попри зазначені успіхи у збільшенні кількості слухачів мовної підготовки та навчальних програм, існує нагальна об'єктивна потреба у прискоренні вивчення англійської мови всіма військовослужбовцями до 2026 року, в тому числі на виконання завдань Міністерства оборони України та Генерального штаба Збройних Сил України.

Підвищення рівня володіння англійською мовою сприятиме:

ефективнішому навчанню українських військових у країнах НАТО: Високий рівень мовної компетентності дозволить військовослужбовцям повноцінно засвоювати навчальні програми та обмінюватися досвідом з іноземними колегами;

безпосередньої участі в міжнародних програмах: Знання англійської мови відкриває доступ до широкого спектру міжнародних навчальних програм та тренувань, що підвищує професійний рівень персоналу;

оптимізації взаємодії з миротворчими контингентами: В разі розгортання миротворчої місії, спільні операції вимагатимуть чіткої та швидкої комунікації між підрозділами, що неможливо без спільної мовної платформи.

Звичайно існують і проблемні аспекти, що гальмують розвиток системи іншомовної підготовки в ЗСУ. Серед них – недостатня кількість кваліфікованих викладачів іноземних мов, обмеженість сучасних навчальних матеріалів та технічного забезпечення. Крім того, необхідно підвищити мотивацію військовослужбовців до вивчення іноземних мов, що може бути досягнуто через впровадження системи заохочень та кар'єрних переваг для тих, хто досягає високих результатів у мовній підготовці.

Результати

У дослідженні надано авторське визначення поняття «удосконалення системи іншомовної підготовки військовослужбовців ЗС України» у контексті можливої миротворчої місії в Україні, розглянуто такі шляхи підвищення ефективності системи іншомовної підготовки військовослужбовців ЗС України, а саме: скорочення строків навчання та інтенсифікація навчальних програм, зміна правил відбору на навчання, впровадження сучасних освітніх технологій, удосконалення методик навчання курсантів та офіцерів й сформульовано практичні рекомендації щодо трансформації системи іншомовної підготовки

Удосконалення системи іншомовної підготовки військовослужбовців ЗС України у контексті можливої миротворчої місії в Україні – це комплексний процес адаптації та модернізації мовної підготовки в ЗС України, спрямований на підвищення рівня володіння іноземними мовами серед військовослужбовців, оптимізацію навчальних програм, впровадження інноваційних методик навчання та забезпечення відповідності стандартам НАТО. Це включає:

оптимізацію строків навчання та інтенсифікацію програм, що дозволить у стислі строки підготувати військовослужбовців до ефективної комунікації з міжнародними партнерами;

зміну правил відбору на навчання, орієнтуючи їх на персонал, який безпосередньо взаємодіє з підрозділами НАТО або бере участь у міжнародних операціях;

впровадження сучасних освітніх технологій (навчальні симулятори, онлайн-платформи, військово-мовні табори) для покращення якості навчального процесу;

підготовку особового складу до роботи у багатонаціональних штабах, спільних тренуваннях та миротворчих операціях, що потребує високого рівня іншомовної комунікації.

Охарактеризуємо сучасний стан іншомовної підготовки військовослужбовців ЗС України та розкриємо ключові аспекти, що характеризують процес удосконалення системи іншомовної підготовки військовослужбовців ЗС України у контексті можливої миротворчої місії в Україні для забезпечення ефективної взаємодії учасників миротворчої місії.

1. Оптимізація (зменшення строків) та інтенсивності іншомовної підготовки.

Дослідження свідчать про необхідність скорочення тривалості навчання та підвищення його інтенсивності. Зокрема, впровадження адаптивних методик навчання, що враховують індивідуальні особливості слухачів, дозволяє прискорити процес оволодіння мовою. Такі підходи передбачають використання сучасних технологій та інтерактивних методів навчання, що сприяють більш ефективному засвоєнню матеріалу [11].

Зменшення строків та інтенсивності іншомовної підготовки військовослужбовців ЗС України є необхідною для:

прискореного оволодіння англійською мовою особовим складом ЗС України у межах визначеного Міністерством оборони України терміну (до 2026 року), що є критично важливим у контексті поглиблення співпраці з країнами НАТО та ЄС;

підвищення оперативної сумісності із силами НАТО та можливими миротворчими контингентами у разі їхнього розгортання на території України;

підготовки військовослужбовців до ефективної участі у міжнародних навчаннях, можливих штабних операціях і спільних тренуваннях, що передбачає не лише знання загальної англійської мови, а й розуміння спеціалізованої військової термінології;

підвищення ефективності короткотермінових навчальних програм у країнах НАТО, оскільки більшість курсів передбачає високий рівень мовної компетенції для якісного засвоєння матеріалу;

оптимального використання ресурсів військової освіти, що включає скорочення строків підготовки без втрати її ефективності через інтенсифікацію навчального процесу.

Стандартом НАТО STANAG 6001 та програмою Інституту іноземних мов Міністерства оборони США (DLIFLC), рекомендується оптимізації процесу вивчення іноземних мов для курсантів та офіцерів через:

інтенсивні курси та занурення: впровадження інтенсивних мовних програм з повним зануренням у мовне середовище може значно прискорити процес навчання. Наприклад, у DLIFLC середня тривалість курсів становить від 36 до 64 тижнів, що дозволяє досягти високого рівня володіння мовою за відносно короткий період [19-20].

використання сучасних технологій: інтеграція мобільних додатків та онлайн-платформ для самостійного навчання, таких як Duolingo, може доповнити традиційні методи викладання та прискорити засвоєння матеріалу.

Європейське оборонне агентство (EDA) рекомендує адаптивні модульні курси для швидкої підготовки військових. Вони базуються на ключових мовних компетенціях для виконання специфічних завдань. Пропонується запровадити модульну систему навчання (наприклад, 6-тижневі інтенсиви для базового рівня, 10-тижневі – для просунутого) [21].

Аналіз досвіду Common European Framework of Reference for Languages. (CEFR) передбачає шість рівнів володіння мовою (A1–C2). У країнах НАТО та ЄС для військових рекомендовані рівні B1/B2. Пропонується : замість загального курсу запровадити цільові рівні навчання (наприклад, B1 для молодшого офіцерського складу, B2 для штабних офіцерів) та відмовитися від надлишкового вивчення граматики на початкових етапах, зосередившись на функціональному використанні мови (як у програмах Bundeswehr Language Institute) [22].

Тобто, з метою підвищення рівня володіння іноземною мовою у стислі строки необхідно скоротити тривалість навчання шляхом підвищення його інтенсивності. Практика країн НАТО демонструє ефективність короткотермінових мовних курсів, зосереджених на професійній військовій лексиці та активному зануренні у мовне середовище. Впровадження таких підходів дозволить скоротити час адаптації військових до міжнародних стандартів комунікації.

2. Зміна правил відбору на навчання.

Важливим аспектом підвищення ефективності мовної підготовки є удосконалення критеріїв відбору військовослужбовців для її проходження. Запровадження рейтингової системи, яка враховує професійні досягнення та мотивацію кандидатів, сприятиме підвищенню якості навчання. Крім того, розширення можливостей для сержантського складу та посилення контролю за результатами навчання забезпечить більш ефективне використання ресурсів.

Необхідність зміни правил відбору на іншомовну підготовку військовослужбовців ЗС України зумовлена:

фокусуванням на тих військовослужбовцях, які найбільш зацікавлені та мотивовані у вивченні іноземної мови, що підвищує ефективність навчального процесу;

наданням пріоритету військовослужбовцям, які залучаються до навчань в країнах НАТО, участі у можливих міжнародних місіях;

збільшенням кількості сержантів і рядового складу, які проходять мовну підготовку, оскільки їхня участь у міжнародних навчаннях та спільних операціях постійно зростає.

запровадженням системи моніторингу результатів навчання, яка дозволить оцінювати результати навчання та визначати рівень відповідності військовослужбовців до стандартів НАТО (STANAG 6001);

раціональним використанням фінансових і людських ресурсів, що дозволить ефективніше реалізовувати програми мовної підготовки з фокусом на потреби оборонного сектору.

Розглянемо міжнародний досвід, зокрема досвід окремих країн НАТО.

British Council проводить тестування перед навчанням, щоб формувати групи відповідно до рівня знань та уникати неефективного навчання. British Council пропонується запровадженням стартового тестування (за методикою CEFR або STANAG 6001) та формувати групи за спеціалізацією (бойові підрозділи, штабні офіцери, зв'язківці тощо) [23].

Аналіз досвіду U.S. Army War College засвідчує, що проведення мотиваційного відбору в U.S. Army War College здійснюється за високим рівнем мотивації, що значно скорочує час навчання. Пропонується запровадження відбору за мотивацією (анкетування + співбесіда перед курсом) та введення гнучких навчальних програм: самостійне навчання (онлайн-платформи), очні інтенсиви, змішані формати [24].

Тобто зміна правил відбору на навчання має відбуватися через оцінку базових знань та за мотиваційним критерієм. Оцінка базових знань проводиться перед початком курсів через тестування для визначення початкового рівня володіння мовою. Це дозволить формувати групи з однорідним рівнем знань та адаптувати програми під конкретні потреби слухачів. Відбір кандидатів, які демонструють високу мотивацію та готовність до інтенсивного навчання, може підвищити ефективність програм та зменшити кількість відсіву.

Запровадження рейтингової системи відбору військовослужбовців на мовні курси сприятиме залученню найбільш мотивованих та професійно підготовлених кандидатів. Важливим аспектом є розширення можливостей мовної підготовки для сержантського складу, який відіграє ключову роль у тактичній взаємодії з міжнародними партнерами. Крім того, необхідно забезпечити диференціацію навчальних програм відповідно до посадових обов'язків та перспектив службового зростання.

3. Впровадження сучасних освітніх технологій.

Як відомо сучасні освітні технології є визначальним фактором підвищення ефективності іншомовної підготовки військовослужбовців, оскільки забезпечують адаптивність навчального процесу, персоналізацію підходів та підвищення рівня засвоєння матеріалу. У контексті реформування системи військової освіти України, інтеграція цифрових рішень сприяє досягненню стратегічної мети – формуванню мовних компетенцій військовослужбовців відповідно до стандартів НАТО та міжнародної комунікації у сфері безпеки.

По-перше, використання адаптивних онлайн-платформ дозволяє створювати персоналізовані траєкторії навчання на основі попереднього рівня підготовки та індивідуальних темпів засвоєння матеріалу. Такі технології, як інтерактивні симуляції та штучний інтелект для мовного аналізу, забезпечують зворотний зв'язок та формують навички в реальному контексті бойових операцій і штабної роботи.

По-друге, змішане навчання (blended learning) є оптимальним підходом до військової іншомовної підготовки, поєднуючи традиційні аудиторні заняття з цифровими ресурсами. Це дає змогу комбінувати синхронне та асинхронне навчання, що особливо важливо для військових підрозділів, які перебувають у польових умовах або проходять інтенсивну підготовку.

По-третє, інтерактивні тренажери та мовні симулятори моделюють реальні ситуації міжнаціональної військової комунікації, зокрема переговори, брифінги та координацію операцій у багатонаціональних штабах. Це дозволяє військовослужбовцям удосконалювати мовні навички в умовах, наближених до реальних, та скорочує час адаптації до міжнародного середовища.

У США та Великій Британії активно використовують VR-симуляції та військові сценарії для мовної підготовки. Аналіз їх застосування засвідчує про те, що інтегрування сценарного навчання (імітація переговорів, брифінгів, прес-конференцій) та використання штучного інтелекту та чат-ботів для мовної практики в системі іншомовної підготовки ЗСУ має значний потенціал для впровадження.

Таким чином, сучасні освітні технології не лише підвищують ефективність мовної підготовки, але й забезпечують інтеграцію військовослужбовців у міжнародні структури безпеки. Вони дозволяють пришвидшити процес формування мовних компетенцій, підвищити рівень взаємодії з союзниками та забезпечити відповідність стандартам НАТО, що є важливим у контексті розширення міжнародної співпраці України у сфері оборони та безпеки.

На рис. 2 зображено гісторграму порівняння кількості методик мовної підготовки у ЗС України та країнах НАТО. Сині смуги представляють загальну кількість методик навчання в країнах НАТО, тоді як помаранчеві смужки представляють кількість методик, впроваджених у ВВНЗ ЗСУ та ВНП ЗВО. На гістограмі видно, що кількість упроваджених методик іншомовної підготовки у ЗС України нараз є суттєво меншою порівняно з практиками, застосованими в освітніх закладах країн-членів НАТО.

Результати дослідження засвідчують, що це передусім зумовлено різницею в підходах до мовної підготовки, рівнем ресурсного забезпечення навчальних закладів та тривалістю впровадження сучасних навчальних методик у відповідних військових структурах.

4. Удосконалення методик навчання курсантів та офіцерів.

Сучасні підходи до іншомовної підготовки включають:

використання навчальних симуляторів та ситуаційних тренажерів: Це дозволяє моделювати реальні бойові ситуації та забезпечує практичне застосування мовних навичок у контексті професійної діяльності [12];

масштабування онлайн-курсів та інтеграція мобільних додатків: Використання цифрових платформ розширює доступ до навчальних матеріалів та дозволяє адаптувати процес навчання до індивідуальних потреб військовослужбовців;

організація військово-мовних таборів із повним мовним зануренням: Такі програми сприяють інтенсивному розвитку мовних навичок та культурної обізнаності, що є критично важливим для спільних операцій [13];

залучення викладачів, інструкторів НАТО до навчального процесу: Співпраця з іноземними фахівцями забезпечує обмін досвідом та впровадження передових методик навчання.

Розглянемо методики навчання військовослужбовців в країнах НАТО.

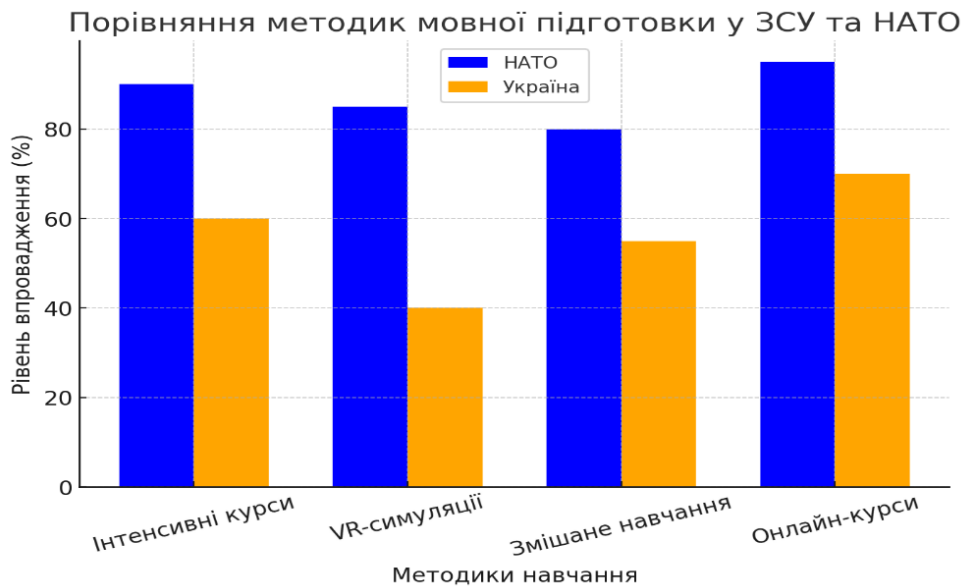

Рисунок 2 – Гісторграма порівняння кількості методик мовної підготовки у ЗС України та країнах НАТО

Аналіз досвіду Bundeswehr Language Institute та British Council засвідчує, що ними розробляються курси Military English з урахуванням виключно військової специфіки. Тому пропонується включення військової термінології на мовних курсах з перших етапів навчання, створюючи на перших етапах навчання автентичних матеріалів (переклади бойових наказів, аналіз військових документів НАТО) [25,23].

Цікавим також є аналіз U.S. Army War College щодо застосування в навчанні поглибленої культурної підготовки. U.S. Army War College вказує на важливість розуміння культурних особливостей союзників. Пропонується додати курси міжкультурної комунікації (модель “Language & Cultural Awareness Training”) та використовувати спільні навчання з військовими інструкторами НАТО для мовної практики.

Ефективність іншомовної підготовки значною мірою залежить від методичних підходів. Слід розширити використання комунікативних методик, орієнтованих на практичне застосування мови в реальних військових умовах. Впровадження професійно орієнтованого навчання із залученням інструкторів НАТО дозволить адаптувати програму під стандарти Альянсу. Окрім того, організація мовних таборів із зануренням у мовне середовище сприятиме швидшому формуванню мовних навичок у військових фахівців.

5. Використання стандартів НАТО у мовній підготовці військовослужбовців.

Упровадження стандартів НАТО, зокрема STANAG 6001, у систему іншомовної підготовки ЗСУ дозволяє забезпечити відповідність вимогам, що пред’являються до військовослужбовців у міжнародних операціях. Це сприяє підвищенню оперативної сумісності та ефективності спільних дій з підрозділами країн-членів Альянсу [11].

Таким чином, вважаємо, що саме комплексний підхід до трансформації системи іншомовної підготовки, що включає оптимізацію навчальних програм, удосконалення методик та використання позитивного міжнародного досвіду, стандарту STANAG 6001 у мовній підготовці військовослужбовців є одним з ключових факторів підвищення професійної підготовки військовослужбовців ЗС України та їх інтеграції у міжнародні оборонні структури.

Таблиця 1 – Аналіз міжнародного досвіду іншомовної підготовки військовослужбовців в країнах НАТО

Напрямок	Скорочення строків вивчення іноземної мови (конкретні строки та методи)	Зміна правил відбору на навчання	Удосконалення методик навчання курсантів та офіцерів	Рекомендації щодо впровадження позитивного досвіду для системи іншомовної підготовки ЗСУ	Джерело
NATO Standardization Office (STANAG 6001)	Чітка система рівнів дозволяє скоротити навчання до 6-12 місяців залежно від початкового рівня.	Впровадження стандартизованого тестування STANAG 6001.	Орієнтація на практичні мовні навички для військових завдань.	Запровадження тестування STANAG 6001 для визначення рівня підготовки.	NATO STANAG 6001
U.S. Department of Defense (DLIFLC)	Інтенсивні курси 6-9 місяців із повним зануренням у мовне середовище.	Жорсткий відбір кандидатів на основі тестування (DLAB) та мотивації.	Використання носіїв мови та симуляційних тренінгів.	Організація мовних таборів для швидкої адаптації до мовного середовища.	DLIFLC
European Defence Agency	Гнучкі модульні курси тривалістю 3-6 місяців.	Відбір за спеціалізацією (бойові підрозділи, штабні офіцери).	Поєднання онлайн-навчання та очних занять.	Використання адаптивного підходу в навчанні залежно від професійних потреб військових.	EDA
Council of Europe (CEFR)	Стандартизовані рівні (A1–C2), можливість прискореного навчання до 9-12 місяців.	Впровадження загального тестування для оцінки початкового рівня.	Орієнтація на комунікативний підхід у навчанні.	Використання CEFR для стандартизації рівнів мовної підготовки в ЗСУ.	CEFR
British Council (Military English Training)	Спеціалізовані курси військової англійської тривалістю 3-6 місяців.	Відбір кандидатів з урахуванням їхніх службових завдань.	Орієнтація на ситуаційне навчання та імітацію бойових сценаріїв.	Впровадження спеціалізованих програм Military English у навчальні заклади ЗСУ.	British Council
Bundeswehr Language Institute	Прискорене навчання мовам країн-союзників НАТО (від 3 місяців).	Обов'язкове мовне тестування для офіцерського складу.	Використання інтерактивних технологій та симуляторів.	Запровадження цифрових платформ для військової мовної підготовки.	Bundeswehr
NATO Defence College	Використання VR-симуляторів для навчання, скорочення строку до 4-8 місяців.	Рівневе тестування та адаптація програм під індивідуальні особливості.	Сценарне навчання у штабному середовищі.	Інтеграція VR-технологій у підготовку військових мовних фахівців.	NATO Defence College
Duolingo for Government and Military	Самостійне навчання через мобільні додатки, адаптивне навчання (6-12 місяців).	Гнучка система тестування з можливістю поступового підвищення рівня.	Поєднання традиційного навчання з цифровими технологіями.	Впровадження адаптивних мовних платформ у підготовку військових.	Duolingo
Royal Military Academy Sandhurst	Орієнтація на розмовну практику з перших етапів навчання, скорочення до 6 місяців.	Відбір офіцерів з урахуванням мовних здібностей.	Військові симуляції та реалістичні мовні вправи.	Включення мовних курсів до програми підготовки офіцерів.	RMAS
Canadian Forces Language School	Білінгвальна підготовка (англійська/французька) тривалістю 6-12 місяців.	Оцінка рівня володіння мовами перед розподілом на спеціальні курси.	Використання військових сценаріїв у навчанні.	Впровадження білінгвальної підготовки для ключових посад у ЗСУ.	CFL School

Висновки

1. Сучасна російська агресія проти України актуалізувала необхідність запровадження комплексного підходу до зміцнення обороноздатності держави, що включає як матеріально-технічне, технологічне переоснащення ЗС України, так і підвищення рівня професійної підготовки військовослужбовців, зокрема їхньої іншомовної компетентності. Поглиблення інтеграції і європейське безпекове середовище потребує переходу на стандарти НАТО не лише у військовій тактиці і стратегії, а й у сфері мовної підготовки. До того, ж, за нашим переконанням, оптимізація системи іншомовної підготовки особового складу ЗС України сприятиме не лише підвищенню ефективності комунікаційної взаємодії, а й зміцненню довіри між Україною та її міжнародними партнерами. Водночас, слід зазначити, післявоєнне відновлення України вимагатиме не лише відбудови інфраструктури та економіки, але й докорінної трансформації системи національної безпеки. У цьому сенсі підвищення рівня іншомовної підготовки військовослужбовців стане важливим елементом створення сучасного та інтегрованого в міжнародну систему безпеки війська.

Таким чином, удосконалення системи іншомовної підготовки військовослужбовців ЗСУ є стратегічним пріоритетом для підвищення їхньої оперативної сумісності з арміями країн НАТО. Оптимізація (скорочення строків) навчання, зміна підходів до відбору військовослужбовців на мовні курси, застосування сучасних освітніх технологій та адаптація методик навчання до міжнародних стандартів сприятимуть підвищенню рівня підготовки особового складу. Ці заходи забезпечать ефективну комунікацію та взаємодію в рамках можливих миротворчих місій на території України.

2. Проведене дослідження переконливо засвідчує, що уніфікованого підходу до мовної підготовки військових в країнах НАТО немає. Кожна країна НАТО адаптує навчання під власні військові потреби, стратегічні пріоритети та ресурси. Однак є ключові загальні принципи, які використовують більшість армій:

- використання STANAG 6001 або CEFR як основи для оцінювання рівня мовної підготовки, розширення використання Military English та запровадження білінгвальної підготовки для ключових посад;

- модульна система навчання (залежно від рівня володіння мовою, спеціалізації військовослужбовця та оперативних завдань);

- інтенсивні курси з повним зануренням (наприклад, система Defense Language Institute (DLIFLC) у США);

- адаптація під специфіку військової діяльності (використання військової термінології, навчання через реальні бойові сценарії);

- поєднання традиційного навчання з цифровими технологіями та штучним інтелектом (онлайн-платформи, симуляції, чат-боти);

- розвиток міжкультурної компетентності, оскільки взаємодія з військовими НАТО вимагає не лише знання мови, а й розуміння військових традицій союзників;

- наєфективніші методи скорочення строків навчання включають модульні курси, повне занурення у мовне середовище, VR-симуляції та військові тренінги;

- відбір на навчання має базуватися на початковому тестуванні, рівневій диференціації та мотиваційному факторі;

- удосконалення методик можливе через поєднання традиційного навчання з цифровими технологіями, інтерактивними платформами та VR-симуляціями.

Таким чином, на основі міжнародного досвіду країн НАТО та для підвищення ефективності системи іншомовної підготовки військовослужбовців ЗС України пропонуються такі рекомендації:

- використання інтенсивних курсів для підготовки військових у короткі строки;

впровадження адаптивного підходу у відборі кандидатів на навчання;
інтеграція цифрових технологій, VR-симуляцій та мобільних додатків у процес навчання;
стандартизація мовної підготовки на основі STANAG 6001 та CEFR.

Фінансування

Це дослідження не отримало конкретної фінансової підтримки.

Конкуруючі інтереси

Автори заявляють, що у них немає конкуруючих інтересів.

Список використаних джерел

1. Macron warns against 'surrender' in Ukraine as Trump claims Putin will accept peacekeeper deal
URL : <https://www.theguardian.com/us-news/2025/feb/24/trump-ukraine-putin-peacekeepers-macron>
2. UKRAINE PEACE Starmer's peace plan revealed with up to 30,000 UK & European troops in Ukraine but PM wants US jets on standby URL : <https://www.thesun.co.uk/news/33467207/starmer-peace-plan-ukraine-troops>
3. Emmanuel Macron 'turning point' on Ukraine lacks Donald Trump commitments
URL: <https://www.ft.com/content/983becc0-4604-4f0a-82de-10746af8d51a>
4. Концепція військової кадрової політики в системі Міністерства оборони України на період до 2028 року URL : https://www.mil.gov.ua/content/tenders/konceptcia_kadr_29012024.pdf
5. Про затвердження Стратегії залучення, розвитку та утримання людського капіталу в силах оборони України на період до 2027 року: Наказ Міністерства оборони України від 29.12.2024 № 862/нм. URL: <https://mod.gov.ua/diyalnist/normativno-pravova-baza/nakaz-ministerstva-oboroni-ukrayini-vid-vid-29-12-2024-862-nm-pro-zatverdzhennya-strategiyi-zaluchennya-rozvitku-ta-utrimannya-lyudskogo-kapitalu-v-silah-oboroni-ukrayini-na-period-do-2027-roku>
6. Кадрова діяльність МОУ URL: <https://mod.gov.ua/diyalnist/kadrova-diyalnist>
7. До 2026 року кожний військовий ЗСУ має вільно розмовляти англійською, – Генштаб. URL : <https://novynarnia.com/2023/10/11/do-2026-roku-kozhnyj-vijskovyj>
8. Канова Л. П. Теоретичні та методичні засади професійної іншомовної підготовки офіцерів ЗСУ за стандартами НАТО URL : https://uacademic.info/ua/document/0524U000392?utm_source=chatgpt.com
9. У 2024 році кількість військових на мовних курсах ВВНЗ зросла на 14% URL : <https://mod.gov.ua/news/u-2024-roczy-kilkist-vijskovih-na-movnih-kursah-vvnz-zroslo-na-14>
10. Ukraine is extending its recruiting training period after reports of new recruits dying too quickly URL : <https://www.businessinsider.com/ukraine-extends-soldier-training-after-reports-of-recruits-dying-fast-2024-9>
11. Гришук, Ю. В., Крикун, В. Д. (2022) Адаптивний підхід до іншомовної підготовки та мовного тестування відповідно до вимог НАТО STANAG 6001 у Збройних Силах України. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки (110). pp. 225-240. ISSN 2663-6387 URL: <https://eprints.zu.edu.ua/36112>
12. Організація іншомовної підготовки військовослужбовців у вищих військових навчальних закладах та основні фактори, що на неї впливають URL : <https://themilitaryscience.com/index.php/journal/article/download/105/135>

13. Система іншомовної підготовки у Збройних Силах України URL : <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/1993>
14. Собора, А., Третяк, Н. і Олійник, Н. (2023). Виклики сьогодення щодо вдосконалення процесу мовної підготовки у Збройних Силах України. Збірник наукових праць Державного науково-дослідного інституту випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки, 16(2), С. 70-74. <https://doi.org/10.37701/dndivsovt.16.2023.10>.
15. Щерба О. В., Желіско В. Ю. Інтенсивний метод вивчення іноземної мови у вищих військових навчальних закладах України: міф чи реальність? Наукові записки Національного університету “Острозька академія”: науковий журнал. Серія “Філологія”. 2013. Вип. 60. С. 326–328.
16. Єфімова О. М. Підготовка курсантів до мовленнєвої взаємодії у професійно-діловій та соціокультурній сферах спілкування. Сучасні тенденції викладання іноземної мови професійного спрямування у вищій школі: тези доп. міжнар. наук.- практ. конф., м. Київ, 29 квітня 2015 р. Київ: НТУУ “КПІ”, 2015. С. 37–39.
17. Нечипорук Н. Л., Супрунчук Ю. О. Мотивація як основа формування професійної мовної компетенції майбутніх розвідників ЗСУ. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки. 2017. Вип. 3. С. 116–120.
18. Дорожня карта вдосконалення мовної підготовки у Збройних силах України. URL : https://www.mil.gov.ua/content/education/doroznya_karta_2021.pdf.
19. NATO Standardization Office. STANAG 6001 – Language Proficiency Levels. <https://www.nato.int/stanag6001>
20. U.S. Department of Defense. Defense Language Institute Programs. URL : <https://www.dliflc.edu>
21. European Defence Agency. Language Training in Military Contexts. URL : <https://www.eda.europa.eu>
22. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages. URL : <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference>
23. British Council. Military English Training Programs. URL : <https://www.britishcouncil.org/military-english>
24. U.S. Army War College. Language and Cultural Awareness Training. URL : <https://www.armywarcollege.edu>
25. Bundeswehr Language Institute. Language Proficiency in German Armed Forces. URL : <https://www.bundeswehr.de/en/language-training>

References

1. Macron warns against ‘surrender’ in Ukraine as Trump claims Putin will accept peacekeeper deal. Available from : <https://www.theguardian.com/us-news/2025/feb/24/trump-ukraine-putin-peacekeepers-macron>
2. UKRAINE PEACE Starmer’s peace plan revealed with up to 30,000 UK & European troops in Ukraine but PM wants US jets on standby. Available from : <https://www.thesun.co.uk/news/33467207/starmer-peace-plan-ukraine-troops>
3. Emmanuel Macron ‘turning point’ on Ukraine lacks Donald Trump commitments. Available from : <https://www.ft.com/content/983becc0-4604-4f0a-82de-10746af8d51a>
4. Kontsepsiia viiskovoi kadrovoi polityky v systemi Ministerstva oborony Ukrainy na period do 2028 roku. Available from : https://www.mil.gov.ua/content/tenders/koncepcia_kadr_29012024.pdf
5. Pro zatverdzhennia Stratehii zaluchennia, rozvytku ta utrymannia liudskoho kapitalu v sylakh oborony Ukrainy na period do 2027 roku: Nakaz Ministerstva oborony Ukrainy vid 29.12.2024 № 862/nm. Available from : <https://mod.gov.ua/diyalnist/normativno-pravova-baza/nakaz-ministerstva-oboroni-ukrayini-vid-vid-29-12-2024-862-nm-pro-zatverdzhennya-strategiyi-zaluchennya-rozvitku-ta-utrimannya-lyudskogo-kapitalu-v-silakh-oboroni-ukrayini-na-period-do-2027-roku>
6. Kadrova diialnist MOU Available from : <https://mod.gov.ua/diyalnist/kadrova-diyalnist>

7. Do 2026 roku kozhnyi viiskovyi ZSU maie vilno rozmovliaty anhliiskoii, – Henshtab. Available from : <https://novynarnia.com/2023/10/11/do-2026-roku-kozhnyi-vijskovyi>
8. Kanova L. P. Teoretychni ta metodychni zasady profesiinoi inshomovnoi pidhotovky ofitseriv ZSU za standartamy NATO Available from : https://uacademic.info/ua/document/0524U000392?utm_source=chatgpt.com
9. U 2024 rotsi kilnist viiskovykh na movnykh kursakh VVNZ zrosla na 14% Available from : <https://mod.gov.ua/news/u-2024-rotsi-kilkist-vijskovih-na-movnih-kursah-vvnz-zrosla-na-14>
10. Ukraine is extending its recruiting training period after reports of new recruits dying too quickly Available from : <https://www.businessinsider.com/ukraine-extends-soldier-training-after-reports-of-recruits-dying-fast-2024-9>
11. Hryshchuk, Yu. V., Krykun, V. D. (2022) Adaptivnyi pidkhid do inshomovnoi pidhotovky ta movnoho testuvannia vidpovidno do vymoh NATO STANAG 6001 u Zbroinykh Sylakh Ukrainy. Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka. Pedagogichni nauky (110). pp. 225-240. ISSN 2663-6387. Available from : <https://eprints.zu.edu.ua/36112>
12. Orhanizatsiia inshomovnoi pidhotovky viiskovosluzhbovtiv u vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladakh ta osnovni faktory, shcho na nei vplyvaiut Available from : <https://themilitaryscience.com/index.php/journal/article/download/105/135>
13. Systema inshomovnoi pidhotovky u Zbroinykh Sylakh Ukrainy. Available from : <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/1993>
14. Sobora, A., Tretiak, N. i Oliinyk, N. (2023). Vykyky sohodennia shchodo vdoskonalennia protsesu movnoi pidhotovky u zbroinykh sylakh Ukrainy, Zbirnyk naukovykh prats; Derzhavnogo naukovo-doslidnogo instytutu vyprobuvan i sertyfikatsii ozbroiennia ta viiskovoi tekhniky, 16(2), s. 70-74. <https://doi.org/10.37701/dndivsovt.16.2023.10>.
15. Shcherba O. V., Zhelisko V. Yu. Intensyvnyi metod vyvchennia inozemnoi movy u vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladakh Ukrainy: mif chy realist? Naukovi zapysky Natsionalnogo universytetu "Ostrozka akademiia": naukovyi zhurnal. Seriia "Filolohiia". 2013. Vyp. 60. S. 326–328.
16. Yefimova O. M. Pidhotovka kursantiv do movlennievoi vzaiemodii u profesiino-dilovii ta sotsiokulturnii sferakh spilkuvannia. Suchasni tendentsii vykladannia inozemnoi movy profesiinoho spriamuvannia u vyshchii shkoli: tezy dop. mizhnar. nauk.- prakt. konf., m. Kyiv, 29 kvitnia 2015 r. Kyiv: NTUU "KPI", 2015. S. 37–39.
17. Nechyporuk N. L., Suprunchuk Yu. O. Motyvatsiia yak osnova formuvannia profesiinoi movnoi kompetentsii maibutnikh rozvidnykiv ZSU. Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka. Pedagogichni nauky. 2017. Vyp. 3. S. 116–120.
18. Dorozhnia karta vdoskonalennia movnoi pidhotovky u Zbroinykh sylakh Ukrainy. Available from : https://www.mil.gov.ua/content/education/doroznya_karta_2021.pdf.
19. NATO Standardization Office. STANAG 6001 – Language Proficiency Levels. <https://www.nato.int/stanag6001>
20. U.S. Department of Defense. Defense Language Institute Programs. Available from : <https://www.dliflc.edu>
21. European Defence Agency. Language Training in Military Contexts. Available from : <https://www.eda.europa.eu>
22. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages. Available from : <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference>
23. British Council. Military English Training Programs. Available from : <https://www.britishcouncil.org/military-english>
24. U.S. Army War College. Language and Cultural Awareness Training. Available from : <https://www.armywarcollege.edu>
25. Bundeswehr Language Institute. Language Proficiency in German Armed Forces. Available from : <https://www.bundeswehr.de/en/language-training>